

gyar gyermeki lélek képét próbálja megrajzolni. A felvett tárgyakat egyszerűen, világosan, könnyen érthetően fejtegeti a mű szerzője. A cím azonban többet ígér, mint amennyit a szerző valóban ad. A könyvecskét haszonnal forgathatják elsősorban a szülők, de azok a pedagógusok is, akik még nem foglalkoztak behatóbban a szerző által fölvetett kérdésekkel. *Kenyeres Elemér.*

Schusehny Henrik dr.: *Mit kell a fiatal leánynak tudnia?* Fiatal leánynak való orvosi tanácsok. Budapest, 1925. Mai K. (52 l.).

Ezt a népszerűen s jól megírt kisded füzetet annál szívesebben köszöntjük, mert éppen nem vagyunk bőviben olyan írásoknak, amelyek kifejezetten a leányok egészségügyét tárgyalják. Szerzőnk, akinek hivatottságát ezen a téren eddigelé kifejtett munkássága beigazolja, komoly hangon, meggyőző módon és kiváló gyakorlati érzékkel teszi szövé a legsűrűbben előforduló bajokat és visszaéléseket s azok elhárításának és gyógyításának módjait. Igen helyesen nem szorítkozik a nemi dolgokra, hanem behatóan foglalkozik a vérszegénységgel, anyagcserével stb., miközben helyenként ismétlésekbe esik. Azt is csak helyeselhetni, hogy komolyabb baj esetén azonnal orvoshoz utal, de éppen erre való tekintettel kifogásolható a 39—40. lapon közölt vérvizsgálati módszer közlése, ami a takarékos (!) szülőt esetleg kísérletre csábíthatja. Ehelyett talán inkább a ruházatkodásnak ma elharpódzott kinövéseire lehetett volna kitérni, azután a városokban leselkedő veszélyekre, sőt esetleg erre a kényes kérdésre is: Honnan jönnek a gyerekek? Igaz, hogy ezek nem szorosan orvosi dolgok, de a téma határmesgyéjén fekszenek. Azok az anyák és nevelők, akik egy rövid félórát szentelnek ennek a derék művecskének elolvasására, az értékes tanácsok révén mélyített belátásra fognak szert tenni, amelyet serdülő leánynemzedékünk jövője érdekében az egész vonalon hasznosítani is kellene.

Kemény F.

Természethistória címen megindult *Méhes Gyula* és *Karl János* szerkesztésében egy új ifjúsági könyvsorozat, melynek első kötete a biológia magyar úttörőivel foglalkozik. A művelődésnek olyan területére vezeti a magyar ifjúságot, mellyel eddig csak kevés könyv foglalkozott és olyan kedvesen, rokonszenvesen mondja el a magyar természettudósok életét, hogy a kis könyv olvasása nevelőleg hat az ifjúságra és a serdülő kor nagy bizonytalanságában és keresésében egyik-másik tanulóknak irányjelzője is lehet. *Q.*

Ernst Krieck: *Philosophie der Erziehung.* Jena, E. Diderichs. 1922. (309 l.)

E könyv nem a hagyományos értelemben vett filozófiai pedagógia, hanem szintiszta metafizika, mely többé-kevésbbé szerencsés összevegyítése az aristotelesi ontológiai elveknek a német idealizmus romantikus stílusával, Goethe természet-szemléletének a valóságtudományok újabb eredményeivel. Az

olyan fogalmaknak, aminő a lét és kölcsönhatás, a keletkezés és elmúlás, a lehetőség és megvalósulás, a szellem és kosmos, a forma és kibontakozás, amelyekkel szemben a nevelés minden elmélkedőjének állást kell foglalnia, a nevelés sajátos szempontjából való metafizikai vizsgálata mindenesetre érdekes és termékenynek ígérkező. Szerzőnket azonban más cél vezérli e kérdéseknek tisztán elvi megvilágításán kívül. Először is a pedagógiát autonóm tudománnyá iparkodik tenni, hogy azután ezen az alapon a nevelés öseszméje szempontjából kerek, egész világképet alakítson. Tiszta tudomány szerinte csak a létezőről lehet; a pedagógia így kiszélesedik általános lét tudománnyá, mely nem szorul rá ezentúl alaptudományokra, hanem mint egyenrangú, csupán kölcsönhatásban áll a többi tudománnyal, melyek mindegyikének sajátos tárgya és egyben problémája a maga ősadott eszméje (Urphänomen). A pedagógiának, mint autonóm tudománynak tárgya a nevelés, mely a szellemnek ősfunkciója, éppúgy, mint a vallás, jog, nyelv, művészet stb. Mindenütt, ahol a szellem szerves egységben jelentkezik (entelechia) egyben és közösségben, ott fellép a nevelés is, mint létalakító elv, forma. Ezért aztán magának a nevelésnek a kerete is kitágul. Nemesak az idősebb nemzedéknek az ifjabbra gyakorolt tervszerű ráhatásában állapítja meg a nevelés fogalmát, hanem maga az egész szellemi organizmus rendje, a különböző életformák és ezek kölcsönhatása szükségképen állandóan nevel. Erziehung ist Formbildung jeder Art. Tulajdonképp nincs is, nevelő, csak nevelői viszonylatok és hatások vannak. A közösség és annak minden tagja éppúgy objektuma lehet a nevelésnek, mint szubjektuma s az egymásra hatások nem korlátozódnak a tudatosakra — az értelmi képzés jelentőségét a szerző általában kevésre becsüli —, hanem felölelik a tudatalatti funkciókat is. Így alakul ki e rendszerben a nevelői viszonylatoknak három dimenziója: az első a nevelésfolyamat határait jelzi (önnevelés-ráhatás) s ezek összeszövődését tárgyalja; a második a szellemi lét mélyére hatol s a tudattalan, a céltevékeny s a szándékos hatásokat fedi fel, végre a harmadik — a szélesség dimenziója — a nevelésfolyamat viszonyát állapítja meg a szellemnek a történeti életben fellépő egyéb formáihoz, valláshoz, nyelvhez stb., s ezek sajátos nevelői hatását írja le. Az első kettő a neveléstudománynak általános, az utóbbi a különös (fenomenológiai) része, mely magában foglalja még a nevelés történetét is, mint kultúr-történetet s a nevelés technológiáját.

A nevelésnek mint létformának vizsgálatával kimerül a mű problémaköre. A tiszta neveléstudománynak nem feladata az absztrakt célkitűzés, a normaszabás. (Es gibt eine Wissenschaft vom Sein, nicht aber vom Sollen.) Normál maga a lét s annak minden formája és funkciója; az eszmény létoptimum, az entelechiának bennfoglaltsága s így nem lehet feltétlen és egyetemesen kötelező. Ezért hiú törekvés általános érvényű módszert keresni. Míg a pedagógia az etikának és a pszichológiának püsztá technológiája volt, végeláthatatlan sora támadt a

célok és eszközök megjelölésének, melyek jelentősége a szerző szerint szükségszerűen egyformán relatív; most azonban, hogy tudománnyá vált, egyedüli feladata, hogy sajátos eszméje, a nevelés, mint emberi ősadottság szempontjából olyan síkot messen a kosmoson át, melynek képe teljes és kiegyenlített. A pedagógia ezzel végkép filozófiává vedlik.

Kriek könyve mindenestre örvendetes jele annak, hogy napjaink újult lélekkel nekilendült metafizikai spekulációja a nevelés elméletét sem hagyta érintetlenül. Nem kívánunk vitába szállni a szerző egyes megállapításaival — ehhez a munka gondolatmenetének legalább vázlatos ismertetése volna szükséges —, csupán két általános természetű megjegyzést kockáztatunk a fentérintett főelvekkel kapcsolatban. Mindenekelőtt problematikus vállalkozásnak látszik a pedagógiát autonóm tudománnyá tenni. Szerzőnk az egység és a sokaság metafizikai magyarázatából jut a tudományrendszerezéshez. Szerinte a tudományok, mint az egység és a sokaság, korrelativek, mind-egyik a maga öszszmájén nyugszik s nem vezethető le egymásból, sem pedig valamely nagyobb egységből. A filozófia minden tudománynak szintetikus eleme, mely a puszta technikából — ahogy kezdetben minden tudomány fellép — azzal, hogy az öszszmét megragadja, tiszta tudományt alakít. A tudományok rendszere azonban nem fogható fel az entelechia mintájára. A tudományok szisztematikája tisztán logikai; ha ide valamely ontológiai elvet beleviszünk, toto caelo különböző szempontot alkalmazunk, de akkor föl kell adnunk a rendszerezés problémáját. Egyáltalán tudományt, művészetet csak akkor tekinthetünk mint kosmost, ha történetfilozófiailag vizsgáljuk. Kriek a tudományrendszerezésnek egyetlen alapját, a logikait számon kívül hagyja. Ezért aztán az ő autonóm neveléstudománya is a merő gondolatjáték benyomását kelti. Ezzel függ össze második aggodalmunk e „rendszerrel“ szemben. A szerző a pedagógiát kiszélesíti azzal, hogy az egyetemes kölcsönhatás tudományává teszi, de — a hagyományos pedagógiához képest — egyben rendkívül elszegényíti, mert épp alapvető részét, az axiólógiát, kirekeszti belőle. Az érték nála kizárólag mint lételméleti formaprobléma jelenik meg és anthropologizmusa (mely sokszor akaratlanul is Spengler hatását érezteti), végleg lejtőre látszik vezetni az egész rendszert, amely azzal indul, hogy a filozófia feladatát átvegye, de nem filozófia, hanem csak egyoldalúan metafizika. Kérdés tárgya lehet, hogy egyáltalán szükséges-e a nevelést mint tovább nem vezethető, külön ősadottságot tekinteni, hogy a pedagógiának szilárd, tudományos alapot biztosítsunk? Úgy hisszük, ez inkább fog sikerülni, ha a kultúra fogalmát tekintjük centrális kiindulópontnak s így Kriek könyvét — sok szép és figyelmet érdemlő fejtegetése dacára — csupán nagyarányú vállalkozásnak kell minősítenünk, mely végeredményben csak torzó.

Prohászka Lajos.